

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

ЦЗОУ ЧЕНЧЖАН

УДК 1: 37: [378.4+316.3]: 004 (043.3)

**ВІРТУАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЯК ОСВІТНІЙ ФЕНОМЕН
ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

09.00.10 – філософія освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філософських наук

邹承璋

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі методології науки та міжнародної освіти, а також кафедрі соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філософських наук, доцент,
Свириденко Денис Борисович,
Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова,
професор кафедри методології науки та міжнародної
освіти.

Офіційні опоненти: доктор філософських наук, професор
Джура Олександр Дмитрович,
Бурштинський енергетичний коледж
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу, директор;

доктор філософських наук, доцент
Москалик Геннадій Федорович,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
професор кафедри психології, педагогіки та
філософії.

Захист відбудеться 30 березня 2017 року о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.16 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 27 лютого 2017 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Кивлюк

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасний світ характеризується постійним зростанням інтенсивності змін, які мають непередбачуваний характер. Динаміка соціокультурних трансформацій дедалі більше охоплює усі без винятку сфери життя людини і соціуму. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що, *по-перше*, освіта виступає однією із ключових сфер формування і управління цими змінами через свою принципову спрямованість у майбутнє. Зміна генерацій відбувається постійно, що обумовлює постійне оновлення способів, змісту і форм освітньої діяльності у відповідності із вимогами часу. Сфера освіти є важливим соціальним інститутом, оскільки через систему освіти відбувається трансляція соціокультурного досвіду. Потрапляючи до сфери освіти, особистість отримує потужний інтелектуальний заряд для подальшого розвитку і становлення, інтелектуального, професійного зростання та особистісного вдосконалення. *По-друге*, трансформація сучасного планетарного суспільства на шляху до інформаційного етапу неминуче вимагає якісних змін в усіх сферах його функціонування, особливо у сфері освіти. Ця вимога зумовлена, перш за все, динамічним характером світової економіки, необхідністю швидкої перекваліфікації та високого рівня загальної та професійної освіти. Вплив інформаційних технологій виходить далеко за межі технологічного їх розуміння як засобу забезпечення навчального процесу, наразі вони формують ціннісно-смісловий зміст освіти як цілісної системи, формуючи усі без винятку етапи навчання і досліджень. Охоплюючи усі ланки освіти – від дошкільної до післядипломної – найпомітніше інформаційні технології визначають саме ланку вищої освіти, яка має на меті підготовку сучасного професіонала, становлення якого відбувається власне через наявність у нього інформаційної компетентності. *По-третьє*, на початку третього тисячоліття інтенсивний характер носять спроби теоретично обґрунтувати ефективну модель розвитку вищої освіти, здатної забезпечити університетам відповідність складним соціокультурним запитам суспільства глобальної інформаційної доби. Процеси глобалізації історично співпали із бурхливим розвитком інформаційних технологій, що дозволило у соціогуманітарних науках говорити про цивілізаційний перехід від індустріального суспільства до постіндустріальної (інформаційної, знаннєвої) фази свого розвитку. Кількісні та якісні зміни сучасної цивілізації вимагають розвитку нового типу освітнього простору – відкритого освітнього простору, або ж відкритої освіти. *По-четверте*, феномен відкритої освіти відповідає глобальному тренду прагматизації усіх сфер, включно із освітою. Відкритий університет виступає закономірним результатом такої прагматизації. Становлення постіндустріального суспільства супроводжується масштабною експансією економічних законів на інші сфери соціального буття. У виступах публічних діячів, політиків, у наукових працях все частіше звучить лейтмотив виробництва культури, а не її творіння. Комерціалізація відносин між університетом та суспільством спричинили утворення освітнього ринку, який існує через співвідношення попиту та пропозиції та ефективно стимулює розвиток інноваційних процесів пошуку вдосконалення напрямів надання

освітніх послуг відповідно до вимог споживачів. *По-н'яте*, у зв'язку з поступовою розбудовою відкритого, прагматично зорієнтованого освітнього простору виникає феномен віртуалізації багатьох сфер життєдіяльності суспільства. Поряд із іншими, виникає такий феномен, як віртуальний університет. Застосування нових інформаційних технологій у формуванні віртуального університету дає можливість, у свою чергу, залучити нові методи навчання у відповідності до вимог глобалізації стандартів. Сам по собі віртуальний університет не лише змінює культурне середовище, але й виступає продуктом цих змін, втілюючи власним існуванням основні принципи відкритої освіти.

Однак, не зважаючи на те, що останні кілька десятиріч віртуальні університети стають реальністю та символом інноваційності у галузі вищої освіти, не можна сказати, що в теоретичному плані даний освітній феномен інформаційного суспільства є достатньо розробленим. Не проаналізовані фундаментальні протиріччя та конфліктогенні чинники між віртуальною й традиційною моделлю вищої освіти, до сих пір не було запропоновано ґрунтовну філософську концептуалізацію даного феномену.

Ступінь наукового опрацювання проблеми. Загальнотеоретичні засади відкритої освіти, яка виступає середовищем віртуального університету, аналізуються у роботах таких дослідників як Ю. Биков, В. Журавський, М. Згуровський, О. Комарова, М. Мур, К. Поппер, О. Потерс, Д. Свириденко, Б. Холмберг, А. Хуторський, Д. Шейл та ін. Філософські засади віртуального комунікативного простору знаходимо у роботах Н. Асмуса, Ж. Бодріяра, Р. Інглхарта та ін. Питання розвитку інформаційного суспільства як ключового концепту досліджуються у роботах Н. Алієва, В. Андрущенко, Н. Багдасарьян, Д. Белла, З. Бжезинського, С. Гантінгтона, Е. Гідденса, П. Друкера, М. Кастельса, Х. Д. Кюблера, Е. Ласло, Н. Лумана, М. Маклюєна, Ф. Махлупа, Х. Ортеги-і-Гассета, О. Тоффлера, М. Фуко, Ф. Фукуями та ін.

Проблему трансформації епістемологічного виміру віртуального університету (знання, пізнання, науки та освіти) висвітлюють такі дослідники як Л. Альошин, Г. Басейнова, Н. Бехтерева, І. Козловська, В. Красильникова, Т. Рябова, В. Фадєєв, Д. Шапіро, В. Цветков та ін. Аксиологічні питання сучасної університетської освіти різнобічно аналізуються у працях таких авторів, як Т. Андрущенко, В. Грехньов, Н. Громико, А. Івін, М. Каган, А. Кравченко, С. Куцєпал, М. Лоський, В. Нікольський, Л. Панченко, А. Плеханов, М. Розов, Д. Саприкін, О. Скубашевська, А. Ярошенко та ін.

Серед авторів, які всебічно вивчають проблему віртуалізації освіти варто окремо назвати таких дослідників: А. Давидовський, А. Запесоцький, С. Захарін, В. Зінченко, М. Квієк, Б. Кларк, М. Козяр, С. Кудж, О. Кулик, А. Майоров, О. Мельник, М. Мінаков, С. Правицька, В. Покась, А. Хуторський та ін. Досвід Китаю у розбудові вищої освіти, в тому числі, питання розбудови віртуальних університетів, аналізується у роботах А. Ареф'єва, С. Бао, Дж. Бауер, Д. Ву, С. Гала, Х. Занг, В. Карапусь, Д. Кучеренко, О. Машкіна, Х. Лі, Н. Рейлі, З. Хіаохуа, Ф. Хуанг, В. Фенг, М. Чен та ін.

Методологічним підґрунтям дисертації стали дослідження з сучасної філософії освіти, особливо праці вітчизняних і зарубіжних філософів, присвячені модернізації вищої освіти в умовах інформаційного суспільства: В. Андрущенко, В. Вашкевича, О. Базалука, В. Воронкової, Е. Герасимової, О. Гомілко, О. Кивлюк, С. Клепка, В. Кременя, С. Крилової, Т. Розової, Є. Рябенко, В. Савельєва, Д. Свириденка та ін. Філософське обґрунтування актуальності раціонального залучення закордонного досвіду присвятили свої праці Д. Дзвінчук, А. Кравченко, С. Курбатов, О. Лозовицький, Н. Кочубей, В. Муляр, І. Предборська, С. Терепищій, С. Ягодзінський, А. Ярошенко та ін.

Разом з тим, не применшуючи значення робіт зазначених авторів, є підстави стверджувати, що у дискурсі філософії освіти досі системно не досліджувався феномен віртуального університету в умовах інформаційного суспільства. Потребують першочергового з'ясування такі проблеми, як уточнення категоріального апарату (що, власне, розуміється під віртуальним університетом у сучасному дискурсі), аналіз генези віртуального університету як соціокультурного феномену, дослідження рушійних сил процесу становлення інформаційного суспільства як чинника трансформації інституційних засад вищої освіти, аналіз онтологічних, аксіологічних, гносеологічних та епістемологічних особливостей віртуального університету, виявлення потенціалу закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України, а також аналіз футурологічних проєктів розвитку віртуального університету. Саме суперечність між актуальністю зазначених проблемних питань та недостатністю їх розробленості в філософській та науковій літературі обумовила наше звернення до теми віртуального університету у цьому дисертаційному дослідженні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема і зміст дисертаційного дослідження є складовою частиною комплексної науково-дослідної теми кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова «Філософські засади єдності гуманітарних, природничих і технічних завдань в освіті сучасного вчителя» (затверджено наказом Міністерства освіти і науки України №732 від 27 жовтня 2006 р. та рішенням Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 5 від 22 грудня 2006 р.).

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 12 від 31 березня 2016 р.).

Мета дисертаційного дослідження полягає в концептуалізації феномену віртуального університету в умовах становлення інформаційного суспільства.

Вказана мета вимагає послідовного розв'язання наступних завдань:

- дослідити інтерпретації поняття «віртуальний університет» у філософському та загальнонауковому дискурсі;
- прослідкувати генезу університету як соціокультурного феномену;
- проаналізувати процес становлення інформаційного суспільства як чинника трансформації інституційних засад вищої освіти;

- виявити онтологічні засади віртуальної освіти в умовах інформаційного суспільства;
- проаналізувати аксіологічні засади університету в контексті їх віртуалізації;
- дослідити гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету;
- виявити потенціал закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України;
- обґрунтувати футурологічні аспекти віртуального університету.

Об'єкт дослідження – віртуальний університет як освітній феномен.

Предметом дослідження – функціонування і розвиток віртуального університету в умовах становлення інформаційного суспільства.

Методи дослідження. Методологічні засади дослідження феномену віртуального університету базуються на міждисциплінарному підході, що обумовлений вимогами сучасного етапу розвитку філософії освіти як галузі філософського знання. Основними принципами, які закладені в дослідження віртуального університету як освітнього феномену, є загальнонаукові принципи системності, об'єктивності, цілісності, історизму та розвитку. Серед методів дослідження виокремлюються загальнофілософські методи – аналізу, синтезу, абстрагування, порівняння, інтерпретації, систематизації, класифікації, концептуалізації та ін. Частково використано потенціал таких методів, як структурно-функціональний та прогностичний. Зокрема, у першому розділі для з'ясування теоретико-методологічних вимірів віртуального університету як соціокультурного феномену домінували загальнонаукові методи - аналізу, синтезу, індукції, дедукції, концептуалізації та ін. У другому розділі для виявлення філософських засад віртуалізації вищої освіти більш плідними були філософські методи – діалектичний, аксіологічний, феноменологічний, герменевтичний та ін. Також у цьому підрозділі евристичними виявились підходи постмодерної філософії, які дозволили розкрити сутність процесів віртуалізації у вищій освіті в умовах інформаційного суспільства. У третьому розділі для обґрунтування потенціалу закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України та дослідження футурологічних аспектів віртуального університету продуктивними були методи – компаративний, екстраполяції та філософської антиципації (передбачення).

Наукова новизна дослідження полягає у філософській концептуалізації феномену віртуального університету в умовах становлення інформаційного суспільства, зокрема:

Вперше:

- *поняття віртуального університету проаналізовано в предметному полі філософії освіти.* Виходячи за межі суто технологічної інтерпретації віртуальної освіти, було запропоновано авторську дефініцію віртуального університету як освітнього феномену інформаційного суспільства, основним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації в освітніх цілях за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. З'ясовано, що в сучасному дискурсі

філософії освіти відбувається активна полеміка довкола перспектив поширення ідеї віртуальних університетів, у зв'язку із чим вжитку набули низка термінів, за допомогою яких здійснюється концептуалізація університетів зазначеного напрямку: «віртуальний кампус», «відкритий університет», «цифровий університет», «дистанційний університет», але найбільш евристичним виступає саме поняття «віртуальний університет», оскільки воно найточніше відображає тенденцію віртуалізації глобальної освіти;

- виявлено потенціал вищої освіти Китаю в контексті дослідження закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України, зокрема обґрунтовано потребу розширення пошукового поля інновацій за межі Європи і залучення досвіду вищої освіти прогресивних країн Сходу. Доведено, що вища освіта КНР формується на основі ретельного контролю та активної державної підтримки. Завдяки цьому вища освіта у цій країні є важливою стратегічною галуззю, що динамічно розвивається, включно із розвитком віртуальної освіти. Для України є цікавим досвід Китаю у використанні хмарних технологій для усунення цифрового розриву між різними містами і регіонами країни. Також, є перспективним використання технології «віртуальної реальності» та «доповненої реальності» в освітньому процесі.

Уточнено:

- онтологічні засади віртуальної освіти в умовах інформаційного суспільства. З філософської точки зору, віртуалізація університету супроводжується формуванням «простору симулякрів знань», який змушена освоювати людина інформаційної епохи. Симулякр знань виступає референтним зразком, який втрачає зв'язок зі своїм реальним прообразом. Тим самим віртуальний університет перетворюється в організований простір симулякрів, тобто особливих об'єктів, «знаків, відчужених від своїх реальностей», які, на відміну від знань, які є знаками-копіями, фіксують не подібності, а відмінності з референтною реальністю. Віртуальний університет є джерелом відмінності і різноманіття ідей і форм пізнавальної діяльності, а також способів оцінки її результативності. Віртуальний університет – це мережева інституція, яка створює унікальні можливості як для спонтанного, так і для цілеспрямованого маніпулювання розвитком людини, освітньої діяльності загалом;

- аксіологічні засади університету в контексті їхньої віртуалізації, зокрема проаналізовано, що з розвитком інформаційного суспільства виникає необхідність у реактуалізації та переосмисленні змісту освіти та її ціннісних складових. Віртуальний університет з необхідністю має бути побудований з урахуванням нових ціннісних орієнтирів: відкритості, доступності, демократичності, відсутності дискримінацій для людей з обмеженими можливостями та інших потреб особистості й соціуму. Формування нової картини світу, яка передбачає відповідальність людства перед самим собою та перед природою, звеличення цінності людського життя, свободи вибору стає причиною й формування нових аксіологічних маркерів, які визначають віртуальний університет як феномен інформаційного суспільства;

- історичну генезу університету як соціокультурного феномену, зокрема доведено, що ідею університету не можна редукувати до забезпечення трансляції

знань у стінах університетів. Дослідження історії становлення університету не лише у європейській, а й у азійській культурі з методологічних позицій філософії освіти може бути джерелом евристичних ідей, за допомогою яких відбулося поглиблення розуміння особливостей цього феномену, які забезпечують гнучкість університету перед фундаментальними викликами нових епох, проте, зі збереженням фундаментальної університетської традиції;

Набуло подальшого розвитку:

- *уявлення про гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету*, зокрема досліджено, що наявність віртуального середовища знань, в якому розгортається процес навчання, породжує необхідність розвитку віртуальної культури, яка є особливою формою комунікації суб'єктів освіти в процесі виробництва і споживання знання. Віртуальна культура відповідає за створення «особи» майбутнього фахівця і є смисловим підґрунтям розвитку віртуальної освіти. Віртуальна комунікація є підвидом власне смислової комунікації, яка містить у собі обмін як інформацією, так і знаннями. Ідеологія об'єктно-орієнтованого навчання у цьому сенсі розвивається на базі дистанційного і віртуального навчання, що передбачає активне використання мультимедійних елементів;

- *уявлення про рушійні сили, тенденції розвитку, нові можливості та загрози інформаційного суспільства* та його вплив на трансформацію інституційних засад вищої освіти. Інформаційне суспільство, базоване на світовій інформаційній економіці (економіці знань), стимулює розвиток планетарної інформаційної інфраструктури, яка визначає освітні тренди ХХІ століття. В інформаційному суспільстві економічна активність забезпечується інформаційно-комунікативним середовищем, невід'ємною складовою частиною якого виступає освіта. Поряд із віртуальною економікою, віртуальною фінансовою системою тощо виникають віртуальні освітні феномени, зокрема – віртуальний університет;

- *уявлення про футурологічні аспекти віртуального університету*, зокрема обґрунтовано суперечність між існуючими навчальними планами, програмами і сучасним способом формування освіченої людини як такої. Опис інформаційних полів потенційних перетворень включає зміни як на антропологічному рівні – «образ людини майбутнього», так і на інституційному – «університет майбутнього». Важливою проблемою футурології освіти у контексті її «віртуального» перетворення є передбачення наслідків (можливих і бажаних), а отже, вибір конкретної методології впровадження змін, зокрема філософської рефлексії стратегій розвитку освітньої галузі.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дослідження визначається тим, що в ньому вперше здійснено філософський аналіз феномену віртуального університету в умовах розгортання інформаційного суспільства. Обґрунтовано необхідність розширення дослідницького поля сучасної філософії освіти та освітньої політики за рахунок включення досвіду прогресивних країн Сходу, насамперед – Китайської Народної Республіки, як одного із світових лідерів як класичної університетської освіти, так і поширення віртуальної освіти, зокрема віртуальних університетів. З цією метою доцільним стане поглиблення

освітнього співробітництва між Україною та Китаєм заради зміцнення міждержавних відносин та створення механізмів активного обміну досвідом.

Матеріали дослідження можуть бути використані для формування змісту навчальних дисциплін, таких, як «Філософія освіти», «Вища освіта і Болонський процес», «Освітня політика», «Педагогіка вищої школи», «Порівняльна педагогіка», «Зарубіжні освітні системи» та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження обговорювалися на спільних засіданнях кафедри методології науки та міжнародної освіти та кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, та низці науково-теоретичних і науково-практичних конференцій, а саме: «Проблеми розвитку науки та освіти: теорія і практика» (м. Київ, 29-30 квітня 2016 р.), Міжнародна науково-практична конференція «Нові завдання суспільних наук у XXI столітті» (м. Київ, 17-18 червня 2016 р.), IV Міжнародна науково-практична конференція «Особистість, суспільство, політика» (Польща, м. Люблін, 20-21 червня 2016 р.), «Суспільні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень» (м. Львів, 1-2 липня 2016 р.), IV Всеукраїнська наукова конференція «Філософія як культурна політика сучасності» (м. Острогож, 30 вересня – 1 жовтня 2016 р.) тощо.

Публікації. Основні положення дисертації відображено в 9 публікаціях, з них: 5 наукових статей, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях з філософських наук, 1 – стаття у зарубіжному фаховому виданні, 3 – інші публікації.

Структура та обсяг дисертації. Відповідно до мети та завдань дослідження робота складається зі вступу, трьох розділів (8 підрозділів), висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел (190 найменувань). Загальний обсяг дисертації – 200 сторінок, основна частина дисертації – 177 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначається ступінь її розробки у науковій літературі, об'єкт і предмет, мета і завдання, дослідження та зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами, наводяться положення наукової новизни, які виносяться на захист, розкривається теоретична і практична цінність отриманих результатів, наводиться інформація про апробацію наукових результатів автора, наукові публікації, структуру і обсяг дисертаційної роботи.

У **першому розділі** – **«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІРТУАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»** – визначено концептуальні питання теорії та методології дослідження феномену віртуальної освіти та віртуального університету.

Підрозділ 1.1. – *«Поняття віртуального університету у філософському та загальнонауковому дискурсі»* – присвячено рефлексії базового категоріального апарату дослідження «віртуальний університет» та

«інформаційні технології». Узагальнюючі наявні у сучасному дискурсі визначення, можна стверджувати, що під віртуальним університетом розуміється освітня інституція, що надає послуги вищої освіти за допомогою електронних засобів (зазвичай, Інтернету). Віртуальний університет змінює взаємодію між студентом та викладачем, які переходять у площину віртуального середовища, створюючи віртуальний навчальний процес. Віртуальна освіта, як і освіта у традиційному розумінні, являє собою водночас і процес, і результат взаємодії суб'єктів навчального процесу, що супроводжується створенням ними віртуального освітнього простору зі своєю власною специфікою. За таких умов існування віртуального освітнього простору поза комунікацією між тими, хто навчає, та тими, хто навчається, є неможливим.

Віртуальний освітній простір створюється, передусім, лише об'єктами та суб'єктами, які безпосередньо приймають участь у процесі навчання, відводячи другорядну роль власне технічним засобам навчання та скорочуючи обсяг мінімально необхідної матеріально-технічної бази. Такий підхід дозволяє відійти від вже застарілої суб'єкт-об'єктної моделі навчання, яка передбачає передачу знань студенту без врахування специфіки міжособистісної взаємодії та спрямованої суто на реалізацію стандартів, навчальних планів тощо.

Досліджено інтерпретацію поняття «віртуальний університет» у філософському та загальнонауковому дискурсі. Віртуальний університет як горизонт модернізації в галузі вищої освіти в контексті сучасних цивілізаційних викликів може вважатись таким, що забезпечує сучасні вимоги споживача освітніх послуг щодо доступності, гнучкості, інноваційності та орієнтованості на реальні запити ринку праці.

У підрозділі 1.2. – «Гене́за університету як соціокультурного феномену» – прослідковано генезу університетів у хронологічних рамках від XI–XII ст. до нашого часу. В контексті даного аналізу, ми тримали в полі зору те, наскільки ідея пошуку істини, що онтологічно була присутня з початку становлення університетів, трансформувалась в різних історико-культурних епохах. На початку становлення потяг до істини багато в чому був визначений теологічною орієнтованістю усєї середньовічної культурної традиції. У добу Відродження гуманістична ідея прийшла на заміну християнським догмам, відповідно, трансформуючи фундаментальні принципи університетського життя, орієнтуючись на запити не тільки церкви, але й світської культури. Наступних кілька століть університети активно намагалися позбутися схоластичної спадщини, реагуючи на становлення буржуазних економічних відносин, активно долучаючись до становлення класичної науки. Без університетів навряд чи можна уявити собі високі наукові досягнення доби Нового Часу, утвердження ідеалів раціональності та свободоловства доби Просвітництва. З кінця XVIII ст. університети сформувалися як суб'єкти розбудови національних освітніх систем, серед яких особливе місце займають німецька та англійська освітні системи. Вирішальними ідеями, які реалізували тогочасні університети, стали підходи до феномену університету, концептуалізованими та реалізованими на практиці В. фон Гумбольдта та

Д. Г. Ньюмена. З кінця XIX ст. університети все більше працюють на задоволення потреб індустріального суспільства, залишаючись співмірним «духу тогочасної епохи». Разом із цим, зазначена утилітарна орієнтованість університетів мала й негативні риси – у центрі освітнього процесу знаходилась людина індустріального суспільства, носій обмежених навичок виробничого характеру, що дозволило говорити про таке явище, як «одновимірна людина» (Г. Маркузе), «людина маси» (Х. Ортега-і-Гассет). З другої половини XX століття дискусія щодо місії університету розгорталась навколо потреби повернути університет до свого дійсного призначення як інституції, на яку покладена відповідальність за прогрес людства, для якої найвищою цінністю є людина. В цей час виникають перші форми віртуалізації навчання за допомогою технічних новацій – пошти, радіо, телебачення, а з 90-х рр. XX ст. – через мережу Інтернет, яка спочатку об'єднала провідні дослідницькі центри та університети США, а згодом – усього світу. Таким чином, прослідковано генезу університетів – від їх появи до сучасності.

Підрозділ 1.3. – «Інформаційне суспільство як чинник трансформації інституційних засад вищої освіти» – присвячено аналізу концепту «інформаційне суспільство» в контексті відповідних трансформацій, які визначали сутність і покликання сучасного університету. Аналіз показав, що щодо визначення поняття інформаційне суспільства спільної думки у дослідників немає. Це питання є доволі дискусійним із 80-х рр. XX століття і до нашого часу. Проте, серед ключових ознак, які характеризують саме цей концепт доцільно виділити наступні. По-перше, інформація доступна будь-кому, у будь-який час та у будь-якому місці планети. По-друге, більшість процесів, які відбуваються у суспільстві мають інформаційну складову, яку представляють інформаційні технології. По-третє, прискореними темпами розвивається відповідна інформаційна інфраструктура, яка потрібна для підтримки і розвитку науково-технологічного прогресу у всіх галузях суспільного життя. По-четверте, відбувається розвиток комп'ютеризації та кібернізації як економіки, так і культурного життя, дозвілля і побуту. По-п'яте, власне соціальна структура суспільства зазнає радикальних трансформацій, що призводить до зміни типу виробничих відносин, виробництва і споживання цифрових культурних продуктів (товарів, послуг) з метою забезпечення зростаючих інформаційних потреб індивідів та суспільства.

Розгортання інформаційного суспільства загострює протиріччя між традиційним університетом та віртуальним університетом, який кидає виклики майже тисячолітній історії утвердження зазначеного соціокультурного феномену. Зазначені протиріччя між традиційною моделлю університету та віртуальною моделлю раціонально вирішуються шляхом впровадження ідеї змішаної освіти (blended education), яка уособлює собою теоретично виважений синтез традиції та інновації у освіті. Виправданим виглядає твердження, що у найближчі роки чи навіть десятиріччя ми будемо свідками подальшого розмивання межі між віртуальними та традиційними університетами у відповідь на нові соціокультурні та, не менш важливо,

ринкові запити. Таким чином, проаналізовано процес становлення інформаційного суспільства як чинника трансформації інституційних засад вищої освіти та визначено концептуальні питання теорії та методології дослідження феномену віртуальної освіти та віртуального університету.

У другому розділі – **«ДОСВІД ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ ВІРТУАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ»** – проаналізовано онтологічні, аксіологічні, гносеологічні та епістемологічні засади феномену віртуального університету.

Підрозділ 2.1. – «Онтологія віртуальної освіти в умовах інформаційного суспільства» – присвячено аналізу онтологічної моделі віртуального університету, його буттєвого статусу. Виявлено, що віртуальне середовище, в якому здійснюється навчальний процес віртуального університету, стає формою формування свідомості сучасної людини. Онтологічна модель віртуального університету передбачає можливість створення найрізноманітніших освітніх сфер, в яких відбувається індивідуальний розвиток кожної особистості. Людиною самостійно визначається своя сфера, вона вибудовує в ній різні структури і цінності, наповнює її змістом і за допомогою нього орієнтується на внутрішнє і зовнішнє пізнання різних освітніх областей. Результатом побудови просторової моделі віртуального університету виступає формування внутрішнього світу особистості як сукупності ідей, принципів, поглядів із безлічі сфер, які розширюються завдяки віртуальності. Всі ці сфери тісно пов'язані, вони є рухливими і в результаті поєднання між собою утворюють те, що можна назвати віртуальним освітнім простором людини. Цей віртуальний простір здатний розширюватися до пізнання зовнішнього світу, відкриваючи для себе його приховані аспекти, забезпечуючи широкі можливості для вибудовування власної освітньої траєкторії та своєї адаптації до зовнішнього світу.

Обґрунтовано, що до головних особливостей віртуального університету, можна віднести, по-перше, те, що йому властива деяка попередня невизначеність для суб'єктів взаємодії; по-друге, кожний вид взаємодії суб'єктів (навіть і з реальними суб'єктами освіти) є досить унікальним; і по-третє, цей процес існує доти, доки існує ці взаємодія. Віртуальний навчальний процес відбувається у відповідному віртуальному просторі, властивості якого визначаються аналогічними ознаками і наявністю в ньому віртуальних об'єктів.

Щодо питання структури, то віртуальному університетові найбільше відповідає сферична модель, у відповідності до якої людина не зобов'язана вибирати певний напрямок руху. У центрі такої моделі зосереджується освітній потенціал окремої особистості як суб'єкта навчального процесу, відносно якого і направлений процес розвитку. Сферична модель не містить єдиного центру освіти для всіх людей та загальний напрямок освіти, кожний студент здійснює динаміку свого розвитку в тих чи інших частинах освітньої сфери. Склад освітньої сфери – це освітні області, які визначає сама людина. Розвиток (розширення) освітньої сфери відбувається нерівномірно, але в ідеалі сферична форма задає напрями для освітнього руху за індивідуальною освітньою

траєкторією. Таким чином, здійснено аналіз онтологічної моделі віртуального університету та його буттєвого статусу.

У підрозділі 2.2. – «Аксіологічні засади університету в контексті їхньої віртуалізації» – проаналізовано аксіологічні засади університету в контексті їх віртуалізації та виявлено ціннісні трансформації аксіосфери сучасного університету в умовах експансії глобального інформаційного простору. Показано, що в історії людства цінності завжди існували у якості певних внутрішніх духовних опор, що допомагали людині вижити в умовах викликів і загроз відповідної епохи. Вони сприяли впорядкуванню дійсності та формуванню осмислених оціночних елементів. Тому часто поняття цінностей часто порівнюють з поняттям ідеального, бажаного чи нормативного. Відтак, зміни в ціннісній ієрархії соціуму є ключовим чинником трансформації усіх суспільних практик і, насамперед, освітньої діяльності. Все це сприяє формуванню нової генерації інформаційного суспільства, що демонструє його реальні, а не декларативні цінності. Виявлено, що віртуальна освіта є безсумнівним інструментом впливу на духовні цінності та пріоритети людей з урахуванням інтересів соціуму. Тому звернення до проблем аксіології при дослідженні віртуального університету є особливо важливим. Розглянуто проблему цінностей віртуальної освіти у тісному зв'язку із визначенням сутності людини, її творчої природи та здатності змінювати світ навколо відповідно до власних цінностей. Доведено, що людина формує свої цінності, постійно руйнуючи протиріччя між цінностями та антицінностями. Це стає механізмом підтримки життєвого світу та захисту від ентропії.

Обґрунтовано суперечливий характер ціннісної структури віртуального університету. З одного боку, увагу звернено на культурно-світоглядні цінності віртуальної освіти. Перш за все, це морально-етична цінність, яка позначає формування вільної та відповідальної особистості, здатної до саморозвитку та самоактуалізації. Моральна складова характеризує та визначає мету та сутність освіти, задає її сенс та з необхідністю пов'язана зі збереженням та передачею духовно-моральних цінностей. З іншого боку, віртуальна освіта спирається на етос інструменталістських цінностей, в контексті яких віртуальний університет виступає засобом отримання не лише корисних знань і навичок, необхідних для матеріального благополуччя. Наголошено на загрозі меркантилізації віртуального університету у зв'язку з його орієнтацією виключно на цінності ринку. Виявлено, що віртуальна освіта, мусить балансувати між потребами людини до саморозвитку і потребами ринкової економіки. Тому вона має подолати технократизм і радикальний прагматизм та забезпечити умови для вільного самовизначення кожної людини у світоглядному просторі заради її вміння приймати власні цінності у формі життєвих цілей, мотивів, прагнень та принципів. Доведено, що віртуальний університет знімає бар'єри у здобутті освіти для людей з обмеженими можливостями, а також віддалених географічно. Тому, завдяки своїй специфіці, віртуальна освіта стає потужною платформою для реалізації права на освіту та ціннісного самовизначення особистості.

Підрозділ 2.3. – «Гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету» – досліджено гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету та представлено аналіз зміни статусу знання і пізнання у зв'язку із розвитком віртуальної освіти. Продемонстровано, що на сьогоднішній момент в епістемологічній теоретичній системі побудова різних пізнавальних програм ґрунтується на співвідношенні «об'єкт пізнання - знання». Виявлено, що основні питання сучасної епістемології («Що є знання?», «Які шляхи його отримання?», «Як воно влаштоване?», «Які шляхи його впровадження і реалізації на практиці?», «Чи можливо достовірне знання?», «Які існують види і типи знань та які закони їх існування?») потребують переосмислення і ревізії звичних уявлень про гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету у зв'язку із розвитком віртуальної освіти. Віртуальний університет радикально трансформує освіту, привносить як позитивні так і суперечливі нововведення у процес пізнання і змінює специфіку співвідношення суб'єкта і знання.

Таким чином, доведено, що в інформаційну епоху людина неминуче змушена повсюдно засвоювати нові знання, і тому на передній план висувається необхідність формування критичного мислення, вміння самостійно знаходити інформацію і, ґрунтуючись на ній, приймати самостійні зважені рішення, які не були б продиктовані різними технологіями впливу. Наголошено, що особливо важливим для кожної особистості, що розвивається стає вміння створити і актуалізувати свій особистий інформаційний простір. Окремо це стосується віртуальної освіти, яка, на відміну від класичної, наголошує на самостійній роботі студента.

У третьому розділі – «ПРАКСЕОЛОГІЧНІ ТА ФУТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ІДЕЇ ВІРТУАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ» – здійснено аналіз можливостей імплементації ідеї віртуального університету, які присутні в іноземному досвіді для української вищої освіти, а також здійснено спробу окреслити футурологічний проект віртуального університету.

Підрозділ 3.1. – «Потенціал закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України» – присвячено аналізу досвіду Китайської Народної Республіки у галузі вищої освіти, особливо відкритої та дистанційної форми, що складає сутність віртуального університету. У роботі показано, що Китай знаходиться на позиціях кандидата у наддержави, яка відіграє одну з чільних ролей на світовому економічному та політичному полі, у тому числі за рахунок випереджуючого розвитку вищої освіти та науки. Економіка Китаю посідає друге по розвиненості місце у світі, навіть більше – все популярнішими стають прогнози про майбутню першість Китаю на світовому ринку. Вона характеризується високою інновативністю та втіленням новаторських проектів, що розраховані на виведення держави на провідні позиції на світовій арені завдяки розвитку науково-технічного потенціалу. Вища школа країни зорієнтована на забезпечення національної економіки висококваліфікованими робітниками, які володіють навиками критичного мислення, мають високий рівень професіоналізму та з легкістю здатні

опанувати останні досягнення у розвитку інформаційних технологій: хмарні технології, технології «віртуальної реальності» та «доповненої реальності» тощо.

Проаналізовано, що уряд КНР докладає колосальних зусиль, щоб перетворити її з країни-постачальника дешевої робочої сили на державу, що володіє та виробляє найсучасніші технології. Закономірно, що такої мети неможливо досягти без розвитку та посилення значення державної системи вищої освіти. Наука не може існувати ізольовано, вона розвивається на базі навчальних закладів, які зрощують та виховують майбутню наукову та інтелектуальну еліту. Таким чином, Китай здійснює довгостроковий далекоглядний вклад у розвиток власної культури та укріплює позиції на міжнародній арені. Тому Україні в процесі модернізації вищої освіти варто здійснити уточнення ролі державної підтримки у розвитку вищої освіти, звертаючи увагу на досвід КНР. У зв'язку з чітко сформованими пріоритетами, вища освіта Китаю є важливим фактором розвитку технологічного та культурного потенціалу держави, що здійснюється за рахунок збільшення кількості державного замовлення на підготовку фахівців з технічних спеціальностей та створення ефективної системи стимулів розробки та впровадження нових освітніх технологій. Вищі навчальні заклади цієї країни володіють значним потенціалом до співпраці з іноземними вишами (зокрема, через віртуальну форму), в тому числі й з українськими освітніми закладами. Тому в результаті проведеного аналізу виявлено потенціал закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України, яким є досвід КНР.

У підрозділі 3.2. – «*Футурологічні аспекти віртуального університету*» – проаналізовано основні проблеми, які виникають при побудові цілісного футурологічного проекту віртуального університету як освітнього феномену. Спроба осягнути перспективи розвитку такого феномену як віртуальний університет має розпочинатися із визнання факту існування паралельних освітніх реальностей. У філософсько-освітній літературі доволі значна увага приділена зміні традиційної освітньої парадигми на новітню. Однак оптимізм апологетів «нової освіти» має бути урівноважений уявленням про реальне буття сучасного суспільства, що не обмежується «цифровою ойкуменою». Емпіричні дослідження специфіки освітнього процесу у різних країнах і регіонах світу підтверджують разючу асинхронність змін та їх різновекторність. Це значно ускладнює побудову футурологічного проекту «віртуальний університет», адже дійсний стан речей у соціально-політичній сфері неминуче виявляє факт втручання економічної доцільності, владних відносин та різноманітних стереотипів.

Оскільки філософія освіти як галузь філософського знання принципово спрямована на рефлексію майбутнього, доцільно здійснити ревізію уявлень про способи, форми та зміст освіти у відповідності з «духом епохи», що народжується на наших очах. Доведено, що реалії зміни генерацій змушують шукати відповіді на питання, які ще не поставлені, готуватися до життя у світі, який є лише проектом. Процеси, які розгортаються в освіті лежать не лише у сфері наявного, але й у сфері належного, тому філософія освіти постійно

знає тиску ситуативних тенденцій в освітній політиці, практики рутинних «педагогічних буднів» за якими лиш зрідка виступають обрії бажаного майбутнього.

Виявлено, що віртуальна освіта, на основі інформаційних одиниць і інформаційних моделей, створює нові моделі співвіднесення поглядів з об'єктивною реальністю. Проте, побудова більш-менш цілісного футурологічного проекту віртуального університету має включати сучасні глобальні тенденції. Беручи до уваги постмодерністське спрямування у сфері реформування освіти, можемо стверджувати, що стан сучасної вищої школи є результатом часткової деконструкції її класичної моделі. Ця тенденція в майбутньому буде продовжуватись, все більше диверсифікуючи освітній ландшафт. Виявлено, що вища освіта втратила чіткі цільові установки та пріоритети у зв'язку зі структурними змінами суспільства. Тому в майбутньому, ймовірно, віртуальний університет мусить орієнтуватися на множинність та багатоманіття інтересів різних суб'єктів. Зміни освітньої парадигми неминуче призведуть до поступової деструкції звичного освітнього простору. Водночас дослідження довело, що існують вагомні підстави для оптимізму щодо університету як освітнього феномену, принаймні в поточному столітті йому не загрожує зникнення, адже він є одним із джерел розвитку сучасної цивілізації.

ВИСНОВКИ

Відповідно до визначених завдань дослідження, можна виокремити загальні висновки:

1. Дослідивши інтерпретації поняття «віртуальний університет» у філософському та загальнонауковому дискурсі, з'ясовано, що під віртуальним університетом варто розуміти освітній феномен інформаційного суспільства, основним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації в освітніх цілях за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Виявлено необхідність розширення розуміння віртуального університету за межі традиційного технократичного підходу через перехід до ціннісно-антропологічних смислів. Доведено, що в умовах сучасного рухливого світу та тих новацій, які внесла інформатизація у світове суспільство, освіта потребує переосмислення застосування інформаційних технологій в економічних, навчальних, професійних цілях. Показано, що інформаційні технології як сукупність методів засобів, що використовуються з метою отримання, зберігання, розповсюдження і відображення даних для інтересів і потреб користувачів виступають технологічною основою модернізації не лише форми, але й змісту освіти. Розвиток нової освітньої системи має на меті інтенсифікацію, індивідуалізацію та неперервність освіти через реалізацію принципів відкритої освіти. В свою чергу, це призводить до якісних змін освітнього простору сучасного університету: ревізії статусу самого знання,

модернізації форм та методів організації навчання, трансформації ролі викладачів та студентів у освітньо-науковому процесі.

2. Прослідкувавши генезу університету як соціокультурного феномену виявлено, що у сучасному дискурсі філософії освіти кілька останніх десятиріч ведуться масштабні дебати щодо кризового стану сучасних університетів та, водночас, здійснюється теоретичне обґрунтування нової університетської ідеї, здатної бути співмірною запитам глобалізованого постіндустріального суспільства. Нами був здійснений аналіз генези університету у європейській історії з метою продемонструвати характер трансформацій ідеї університету, який міг би бути евристичним для обґрунтування сучасної університетської ідеї для глобалізованого суспільства XXI ст. Виявлено, що університет, аби забезпечити собі статус важливого соціокультурного феномену сучасності та не відійти на периферію процесів цивілізаційного розвитку, має сприйняти сучасний «дух епохи» та відповідний йому концепт інформаційної людини, запропонувавши свою роль (яка може бути відмінною від попередньої, традиційної) у сучасній соціокультурній динаміці. Віртуальний університет розглянуто як один з етапів генези університету як соціокультурного феномену. Він має змогу підготувати набагато більше фахівців, порівняно зі стандартними вишами. Це зумовлено, зокрема, і відсутністю необхідності великої матеріально-технічної бази, й зняттям кадрового питання. Власне, дана парадигма ґрунтується на радикальній переоцінці ефективності традиційної моделі навчання.

3. Проаналізувавши процес становлення інформаційного суспільства як чинника трансформації інституційних засад вищої освіти, показано, що інформаційне суспільство є закономірним етапом розвитку капіталістичного суспільства, засноване на розумінні інформації як товару та основної продуктивної сили. Створення та управління інформацією стало основним атрибутом сучасного соціуму, далекого від ідеалів вільного обміну та поширення знань. Незважаючи на розвиток технічних можливостей обробки і розповсюдження інформації, все більше суб'єктів (держав, корпорацій, наукових організацій) обмежують доступ до неї для суспільства. Зростаючі обсяги інформації формуються не за рахунок принципово нового знання, а шляхом ретрансляції вже давно відомих відомостей. Кількісне зростання інформації не пов'язане із якісним прогресом, а навпаки створює додаткові труднощі для верифікації її достовірності в освітньому процесі.

4. Виявивши онтологічні засади віртуальної освіти в умовах інформаційного суспільства, показано, що така освіта за своєю природою пов'язана з новим поданням образів реальності, яка створюється засобами інформаційних освітніх моделей і освітніх комунікацій. З філософської точки зору віртуалізація університету супроводжується формуванням «простору симулякрів знань», який змушена освоювати людина інформаційної епохи. Описано два розуміння віртуальної освіти: перше розуміння несе вузький сенс «віртуальної освіти», що переноситься віртуальним середовищем. Друге розуміння «віртуальної освіти», у широкому сенсі, визначається як віртуальне поле, віртуальний освітній простір, який обумовлює взаємодію суб'єктів, яка

відбувається за рахунок багатовимірної комунікації. Поява інформаційних моделей великої інформаційної ємності створила умови для моделювання реальності з високим ступенем достовірності ситуацій. Пізнавальна діяльність в освіті спирається на моделювання реальності, яка схематизує різні ситуації буття людини і дійсності, яка оточує її. Віртуальні моделі в освіті відносяться до класу абстрактних моделей на основі яких проєктуються інші моделі.

5. Проаналізувавши аксіологічні засади університету в контексті їхньої віртуалізації, доведено, що віртуальна освіта одночасно виступає емпіричною й інструментальною цінністю. Виховання характеру людини відповідно до вимог суспільства та традиції є однією з класичних освітніх цінностей. Однак сьогодні з розвитком принципів свободи, самовизначення та самоактуалізації людини спостерігаємо знецінення традиційних ціннісних взірців. Традиційні вищі навчальні заклади відмовляються від ролі вихователя особистості, віртуальні ж – навіть і не передбачають існування такої функції. Це спричинено там, що вона стає засобом досягнення різноманітних проміжних цілей у життєдіяльності індивіда відповідно до його потреб, наприклад, досягнення добробуту. Освіта сьогодні для багатьох стає не цінністю, а прагматичним засобом досягнення життєвого успіху. З іншого боку, одними з найголовніших цінностей віртуальної освіти є креативність та творчість. Креативність – це соціально обумовлена цінність, оскільки сучасний світ потребує перш за все людей, здатних креативно мислити. Віртуальна освіта стає новим шляхом освіти, який надає можливість більш успішно створювати умови для дійсного розкриття внутрішнього потенціалу людини.

6. Дослідивши гносеологічні та епістемологічні особливості віртуального університету, було виявлено, що віртуальна освіта має значний епістемологічний потенціал, створюючи відкритий простір створення і передачі знань. Він стає відповіддю на заклик повороту до особистісно-поліцентристської системи освіти, надаючи можливість широкого вибору індивідуального шляху до освоєння культури людства, що виявляється, зокрема, у виборі індивідуальної освітньої траєкторії. У міжособистісному ж співвідношенні вчителя і учня віртуальна освіта остаточно скасовує суб'єкт-об'єктну комунікацію, проголошуючи примат суб'єкт-суб'єктних відносин. Інформативність культури зумовлює масовий та технологічний характер освіти, зокрема ланки вищої школи. Технологічне, на відміну від природного, розглядає знання як засіб, а не як ціль. Тобто, освіта стає технологічним інструментом досягнення капіталу, в якій університети «репродукують» інформаційний ресурс – кадри. Навчання набуває рис полікомпетентності і високою індивідуальною комунікативності.

7. Виявивши потенціал закордонного досвіду імплементації ідеї віртуального університету для України, показано, що, будучи молодою державою у контексті незалежності, вона намагається знайти рольову модель для формування системи освіти серед інших, більш розвинених країн. Так, взявши курс на інтеграцію у європейський культурно-політичний простір, було здійснено спробу втілення на українських теренах принципів

Болонського процесу. На шляху до цього освітяни зіткнулися з великою кількістю складнощів, пов'язаних, передусім, з відсутністю необхідної адаптації положень Болонського процесу до соціокультурного середовища країни. Доведено, що для більш різнобічного огляду проблеми та шляхів її вирішення варто звернути увагу не лише на європейський досвід, але й у бік розвинених країн Азії. Зокрема, на систему освіти Китаю як країни, котра вдало поєднує комуністичну ідеологію та ринкову економіку, постаючи одним із флагманів реалізації ідей інформаційного суспільства у вищій освіті. Таким чином, є актуальним дослідження досвіду вищої освіти Китаю та можливостей його втілення на теренах України, таких, як хмарні технології в освіті, технології віртуальної та доповненої реальності.

8. Обґрунтувавши футурологічні аспекти віртуального університету, виявлено чотири основні тематичні поля, навколо яких точиться дискусія дослідників. По-перше, це суперечність між існуючими навчальними планами, програмами і сучасним способом формування освіченої людини як такої. Відповідно виникають дві реальності – одна є рефлексією бажаного, що часто межує з конструюванням утопічних світів, а інша занурена у повсякденність, де немає місця нічому крім прагматичного інтересу. По-друге, одним із ключових питань футурології віртуальної освіти є опис тематичних полів потенційних перетворень. Це можуть бути зміни як на антропологічному рівні – «образ людини майбутнього», так і на інституційному – «університет майбутнього». По-третє, важливим питанням футурології освіти у контексті її «віртуальних» перетворень є передбачення наслідків (можливих і бажаних), а отже, вибір конкретної методології впровадження змін. По-четверте, актуальною особливістю сучасної футурології віртуальної освіти є філософська презентація освітніх проектів, програм і стратегій розвитку. Різні типи футурологічних проектів у філософії освіти з'являються унаслідок різних способів освоєння соціальної реальності та різних культурологічних настанов.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких публікаціях автора:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Цзоу Ч. Віртуальний університет як стратегія розвитку вищої освіти в інформаційному суспільстві / Ч. Цзоу // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 109 (6). – С. 280-283.

2. Цзоу Ч. Генеза університету як соціокультурного феномену / Ч. Цзоу // Філософські обрії: Наук.-теорет. журн. / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. – Вип. 35. – К.; Полтава, 2016. – С. 174-183.

3. Цзоу Ч. Феномен віртуального університету: розвиток дистанційної освіти чи нова освітня реальність? / Ч. Цзоу // *Versus: наук.-теорет. часоп.* / Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького; редкол.: В. Молодиченко (голов. ред.) [та ін.]. – Мелітополь: Вид-во Мелітоп. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького, 2016. – №1 (8). – С. 111-116.

4. Цзоу Ч. Ціннісний вимір віртуального університету: між традицією та інноваціями / Ч. Цзоу // *Актуальні проблеми філософії та соціології. Науково-практичний журнал.* – Одеса: Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. – Вип. 12. – С. 153-156.

5. Цзоу Ч. Відкрита освіта та віртуальний університет: соціально-філософський аналіз проблеми / Ч. Цзоу // *Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць* / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2016. – Вип. 111 (8). – С. 310-314.

Статті в іноземних наукових виданнях:

6. Цзоу Ч. Гностико-епистемологические аспекты проблемы виртуального образования / Ч. Цзоу // *Scientific Works. The International Scientific and Theoretical Journal.* – Баку, 2016. – № 2 (26). – С. 121-126.

Інші публікації за темою дисертаційного дослідження:

7. Цзоу Ч. Феномен університету в європейській культурі: від доби становлення до сучасних викликів / Ч. Цзоу // *Нові завдання суспільних наук у ХХІ столітті: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, Україна, 17-18 червня 2016 року).* – Київ: ГО «Київська наукова суспільствознавча організація», 2016. – С. 97-99.

8. Цзоу Ч. Відкрита освіта як концепт розвитку вищої освіти у ХХІ ст. / Ч. Цзоу // «Суспільні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень»: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 1-2 липня 2016 року). – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2016. – С. 17-18.

9. Цзоу Ч. Віртуальний університет як сучасна освітня реальність та перспектива / Ч. Цзоу // *Особистість, суспільство, політика: Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф.* / упоряд. С. Терепищій. – Люблін: WSEI, 2016. – С. 5-6.

АНОТАЦІЇ

Цзоу Ч. Віртуальний університет як освітній феномен інформаційного суспільства. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.10 – філософія освіти. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Здійснено філософську концептуалізацію феномену віртуального університету в умовах становлення інформаційного суспільства. Віртуальний

університету визначено як освітній феномен інформаційного суспільства, основним призначенням якого є виробництво і поширення знань та інформації в освітніх цілях за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Віртуалізація університету супроводжується формуванням «простору симулякрів знань», який змушена освоювати людина інформаційної епохи. Проаналізовано аксіологічні засади університету в контексті їхньої віртуалізації, зокрема показано, що з розвитком інформаційного суспільства виникає необхідність у реактуалізації та переосмисленні змісту освіти та її ціннісних складових. Віртуальний університет з необхідністю має бути побудований з урахуванням нових ціннісних орієнтирів та потреб особистості й соціуму.

Обґрунтовано потребу розширення пошукового поля інновацій за межі Європи і залучення досвіду вищої освіти прогресивних країн Сходу. Так, виявлено потенціал вищої освіти Китаю, який формується на основі ретельного контролю та активної державної підтримки. Досліджено футурологію освіти у контексті її «віртуального» перетворення, показано важливість передбачення наслідків (можливих і бажаних) реформ, які здійснюються, адже вони мають тривалий вплив на суспільство. Для цього потрібна постійна філософська рефлексія стратегій розвитку освітньої галузі.

Ключові слова: віртуальний університет, вища освіта, філософія освіти, інформаційне суспільство, симулякр, Україна, Китай.

Цзоу Ч. Віртуальний університет как образовательный феномен информационного общества. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.10 – философия образования. Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2017.

Осуществлено философскую концептуализацию феномена виртуального университета в условиях становления информационного общества. Виртуальный университет определен как образовательный феномен информационного общества, основным назначением которого является производство и распространение знаний и информации в образовательных целях с помощью информационно-коммуникационных технологий. С философской точки зрения виртуализация университета сопровождается формированием «пространства симулякров знаний», которое вынужден осваивать человек информационной эпохи. Проанализированы аксиологические основы университета в контексте их виртуализации, в частности показано, что с развитием информационного общества возникает необходимость в реактуализации и переосмыслении содержания образования и его ценностных составляющих. Виртуальный университет с необходимостью должен быть построен с учетом новых ценностных ориентиров и потребностей личности и социума.

Анализируя историю университета как социокультурного феномена, в частности обосновано, что идею университета нельзя редуцировать к обеспечению трансляции знаний в стенах самих университетов. Исследование

истории становления университета не только в европейской, но и в азиатской культуре с методологических позиций философии образования может быть источником эвристических идей, с помощью которых происходит углубление понимания особенностей этого феномена, которые обеспечивают гибкость университета перед фундаментальными вызовами новых эпох, однако, с сохранением базовой университетской традиции.

Анализ гносеологических и эпистемологических особенностей виртуального университета, в частности показал, что наличие виртуальной среды знаний, в которой разворачивается процесс обучения, порождает необходимость развития виртуальной культуры, которая являет собой форму коммуникации субъектов образования в процессе производства и потребления знаний. Эта формация отвечает за создание «образа» будущего специалиста и является смысловой основой развития виртуального образования. Виртуальная коммуникация является подвидом собственно смысловой коммуникации, которая включает в себя обмен как информацией, так и знаниями. Идеология объектно-ориентированного обучения в этом смысле развивается на базе дистанционного и виртуального обучения, ведь учебные объекты широко используются в виртуальной учебной среде. Обоснована необходимость формирования новой картины мира, которая предусматривает ответственность человечества перед самим собой и перед природой, возвеличивание ценностей человеческой жизни, свободы выбора. Это становится причиной формирования новых аксиологических маркеров, которые определяют виртуальный университет как феномен информационного общества.

Обоснована необходимость расширения поискового поля инноваций за пределы Европы и привлечения опыта высшего образования прогрессивных стран Востока. Таким образом, выявлен потенциал высшего образования Китая, который формируется на основе тщательного контроля и активной государственной поддержки. Исследована футурология образования в контексте ее «виртуального» преобразования, показана важность предсказания последствий (возможен и желаемых) реформ, которые осуществляются, ведь они имеют длительное влияние на общество. Для этого нужна постоянная философская рефлексия стратегий развития образования.

Ключевые слова: виртуальный университет, высшее образование, философия образования, информационное общество, симулякр, Украина, Китай.

Zou C. Virtual university of an educational phenomenon of information society. – Manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Philosophy in specialty 09.00.10 – philosophy of education. National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2017.

The philosophical conceptualization of the phenomenon of virtual university is performed in terms of information society formation. The virtual university is defined as an educational phenomenon of information society one's purpose is the production

and dissemination of knowledge and information for educational purposes through information and communication technologies. The virtualization of university is accompanied by the formation of "space of knowledge simulacra " which people of information age need to familiarize. The axiological principles of the university are analyzed in the context of their virtualization. Particular it is shown that the development of the information society produces the need of re-actualization and rethinking of educational content and its valuable components. Virtual university needs to be built taking into account new moral values and needs of the individual and society.

It is grounded the need to expand the search field of innovation outside of Europe. It also looks productive by involving of higher education experience of advanced Eastern countries. Particularly, author discovers the potential of Chinese higher education, which is based on careful monitoring and active government support. The futurology of education is studied in the context of one's "virtual" transformation. It is shown the importance of foresight of consequences (possible and desirable) reforms, because they have lasting impact on society. It requires the constant philosophical reflection of education modernization strategies.

Keywords: virtual university, higher education, philosophy of education, information society, simulacra, Ukraine, China.